

คู่มือศาสนพิธีและบทศาสนพิธีกร

ฝ่ายบริหารหอจดหมายเหตุและศูนย์ศิลปกรรมแห่งประเทศไทย
สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คู่มือศาสนพิธีและบทศาสนพิธีกร

ศาสนพิธี หมายถึง ระเบียบแบบแผนหรือแบบอย่างที่อยู่ปฏิบัติในศาสนา เมื่อนำมาใช้ในพระพุทธศาสนา จึงหมายถึงระเบียบแบบแผนหรือแบบอย่างที่อยู่ปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ศาสนพิธีต่างๆ ช่วยทำให้ความศรัทธาต่อพุทธศาสนิกชนมีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เป็นสิ่งตอกย้ำใจให้ระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยได้อย่างดีเยี่ยม จึงเป็นระเบียบแบบแผนอันดีงามที่ควรรักษาไว้คู่กับพระพุทธศาสนาตลอดไป

ศาสนพิธี เป็นพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งถือปฏิบัติเป็นแบบอย่าง เป็นธรรมเนียมสืบต่อกันมา เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามเป็นแบบเดียวกัน เหตุให้เกิดศาสนพิธีนี้คือความนิยมทำบุญของพุทธศาสนิกชนซึ่งไม่ว่าจะปรารถนาเหตุอะไรทำกัน ก็มักจะให้ตรงและครบตามหลักวิธีทำบุญในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแนะนำไว้ 3 หลัก คือ

1. ทาน การบริจาควัตถุสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น
2. ศีล การรักษากายวาจาให้สงบเรียบร้อย
3. ภavana การยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นด้วยการอบรมให้สงบนิ่ง

ประโยชน์ของศาสนพิธี

1. เป็นวิธีการดึงคนเข้าสู่หลักธรรมทางพระศาสนา
2. เป็นรูปแบบวิธีการที่มีแบบแผน งดงาม สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย
3. เป็นกระบวนการที่ทำให้คนในสังคมมีความรัก สามัคคีปรารถนาดีต่อกัน
4. ผู้ที่ศึกษาศาสนพิธีดีแล้ว ย่อมเป็นผู้ฉลาดใน พิธีกรรมที่ต้องปฏิบัติในการบำเพ็ญกุศล
5. สามารถจรรโลงให้พระพุทธศาสนามีความเจริญ ยั่งยืนสืบไป

ผลจากการเรียนรู้ศาสนพิธี

ผู้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องศาสนพิธีดีแล้วย่อมเป็นผู้ฉลาดในการจัดทำพิธีกรรมต่างๆ ในทางศาสนา เป็นผู้สามารถในการประกอบพิธีกรรมนั้นๆ ได้ถูกต้องตามแบบแผนที่นิยมกันทั่วไป เป็นเหตุให้ผู้ได้พบเห็นเกิดศรัทธาในผู้นั้นว่าเป็นผู้ซื่อตรงได้รับการฝึกฝน อบรมมาดีแล้ว ไม่มีความเคอะเขินในการจัดทำ เป็นการเพิ่มเสน่ห์และบุคลิกภาพให้แก่ตัวเองอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ยังได้เชื่อว่าช่วยสืบต่ออายุพระศาสนาโดยปริยายด้วยเพราะแบบอย่างหรือธรรมเนียมที่ดั่งงามมีเหตุมีผลเป็นพิธีกรรมนั้น เมื่อยังรักษากันไว้ได้เพียงใด ตัวศาสนาก็ยังชื่อว่าได้รับการรักษาอยู่เพียงนั้น เหมือนเปลือกกระพี้ของต้นไม้ยังคงสดอยู่ตราบไต่ต้นไม้นั้นก็จะมีชีวิตอยู่ ตราบนั้นในพระพุทธศาสนาแบ่งศาสนพิธีออกเป็น 4 หมวดใหญ่ๆ ดังนี้

1. กุศลพิธี เป็นพิธีเกี่ยวกับการอบรมความดีงามทางพระพุทธศาสนาเฉพาะบุคคล เช่น การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และการรักษาศีลประเภทต่างๆ เป็นต้น
2. บุญพิธี เป็นพิธีทำบุญเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัวซึ่งเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนทั่วไป มี 2 ประเภท คือ
  - 2.1 พิธีทำบุญในงานมงคล ได้แก่ การทำบุญในโอกาสต่างๆ
  - 2.2 พิธีทำบุญในงานอวมงคล เช่น บุญหน้าศพ เป็นต้น
3. ทานพิธี เป็นพิธีถวายทานต่างๆ เช่น การถวายทาน เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น
4. ปกณกะพิธี เป็นพิธีเบ็ดเตล็ด ได้แก่ การอาราธนาศีล การประเคนของพระ เป็นต้น

คำถวายข้าวพระพุทธ

อิมัง, สุปะพะยัญชนะนะสัมปันนัง, สาลีนัง, โภชนะนัง, อุทะกัง,
วะรัง, พุทธัสสะ, ปุเชมิ

*หมายเหตุ (ก่อนพิธีกรรม) ใช้ตอนที่ถวายข้าวปลาอาหารให้กับพระพุทธ
คือการวางอาหารที่ต้องการถวายไว้หน้าพระพุทธ
จุดธูป 3 ดอกปักลงไปใ้ในอาหาร จากนั้นจึงประนมมือและกล่าวคำถวาย

คำอาราธนาธรรม (สวดเมื่อมีแสดงธรรมเทศนา)

พรหมา จะ โลกาธิปะตี สะหัมปะตี
กัตถัญชะลี อั้นธิวะรัง อะยาจะณะ
สันตีระ สัตตาปะระชั๊กชะชาติกา
เทเสตุ รัมมัง อะนุกัมปิมัง ปะชังฯ

บทสดงานศาสนพิธี (ในงานพิธีการต่างๆ)

บทบูชาพระพุทธเจ้า (ศาสนพิธีกรและฆราวาสสวดพร้อมกัน)

นะโมตัสสะ ภาคะวะโต อระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโมตัสสะ ภาคะวะโต อระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโมตัสสะ ภาคะวะโต อระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

บทบูชาพระรัตนตรัย (ศาสนพิธีกรเป็นผู้สวด)

อิมิณา สักกาเรนะ พุทธัง ปุเชมะ
อิมิณา สักกาเรนะ ธัมมัง ปุเชมะ
อิมิณา สักกาเรนะ สังฆัง ปุเชมะ

บทอาราธนาพระรัตนตรัย (ศาสนพิธีกรและฆราวาสสวดพร้อมกัน)

อะระหัง สัมมาสัมพุทธโธ ภาคะวา
พุทฺธัง ภาคะวันตัง อะภิวาเทมิ (กราบ)
สวากขาโต ภาคะวะตา ธัมโม
ธัมมัง นะมัสสามิ (กราบ)
สุปะกฺกิปันโน ภาคะวะโต สวาระกะสังโฆ สังฆัง นะมามิ (กราบ)

บทอาราธนาศีล 5 (ศาสนพิธีกรเป็นผู้สวด)

มะยังภันเต วิสุัง วิสุัง รักขะนัตถายะ
ติสสะระณนะ สะหะ ปัญฺจะ สีลานิ ยาจามะ
ทุติยัมปิ มะยังภันเต วิสุัง วิสุัง รักขะนัตถายะ
ติสสะระณนะ สะหะ ปัญฺจะ สีลานิ ยาจามะ
ตะติยัมปิ มะยังภันเต วิสุัง วิสุัง รักขะนัตถายะ
ติสสะระณนะ สะหะ ปัญฺจะ สีลานิ ยาจามะ

บทบูชาพระพุทธเจ้า (พระคุณเจ้าสวด)

นะโมตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโมตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโมตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

(ศาสนพิธีกรและฆราวาสว่าตาม)

นะโมตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโมตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโมตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

บทสวดบูชาไตรสรณคมน์ (พระสงฆ์นำสวดและฆราวาสว่าตาม)

พุทฺธัง สรฺระณัง คัจฉามิ

ธัมมํ สรฺระณัง คัจฉามิ

สังฆํ สรฺระณัง คัจฉามิ

พุทฺธยัมปิ พุทฺธัง สรฺระณัง คัจฉามิ

พุทฺธยัมปิ ธัมมํ สรฺระณัง คัจฉามิ

พุทฺธยัมปิ สังฆํ สรฺระณัง คัจฉามิ

ตตะติยัมปิ พุทฺธัง สรฺระณัง คัจฉามิ

ตตะติยัมปิ ธัมมํ สรฺระณัง คัจฉามิ

ตตะติยัมปิ สังฆํ สรฺระณัง คัจฉามิ

บทอาราธนาศีล 5 (พระสงฆ์นำสวดและฆราวาสว่าตาม)

ปาณาตปาตา เวรมณี สีกฺขาปทํ สมาธิยามิ

อทินนาทานา เวรมณี สีกฺขาปทํ สมาธิยามิ

กาเมสุมิจฺจจาจฺจรา เวรมณี สีกฺขาปทํ สมาธิยามิ

มุสสาวาทา เวรมณี สีกฺขาปทํ สมาธิยามิ

สุราเมรยมชฺชพมาทภูฏานา เวรมณี สีกฺขาปทํ สมาธิยามิ

(พระสงฆ์สวดสรูปศีล)

อิมานิ ปัญจะ ลิกขาปะทานิ (สาธุ)
สีเลนะ สุคะตัง ยันติ สีเลนะ โภคะสัมปะทา (สาธุ)
สีเลนะ นิพพุตัง ยันติ ตัสมา สีลัง วิโสธะเย (สาธุ)
(ทุกคนสาธุ 3 ครั้ง)

บทอาราธนาพระปริตร (ศาสนพิธีกรเป็นผู้สวด)

วิปัตติปะฎิพาทายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะทุกขะวินาสายะ ปริตตัง พรุถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฎิพาทายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะภะยะวินาสายะ ปริตตัง พรุถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฎิพาทายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะโรคะวินาสายะ ปริตตัง พรุถะ มังคะลัง

(พระสงฆ์สวด)

หมายเหตุ

ให้สังเกตว่าใกล้จะจบบทสวด

พระรูปสุดท้ายจะเก็บด้ายสายสิญจน์ส่งกลับไปยังพระรูปแรก
ผู้ช่วยศาสนพิธีกรที่จัดเตรียมของถวายเตรียมมือของ
เดินแถวไปวางหน้าพระตั้งแต่รูปที่ 1 จนถึงรูปสุดท้าย

บทบูชาพระพุทธเจ้า (ศาสนพิธีกรและฆราวาสสวดพร้อมกัน)

นะโมตัสสะ ะคะวะเต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโมตัสสะ ะคะวะเต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโมตัสสะ ะคะวะเต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

คำถวายสังฆทาน (ศาสนพิธีกรนำสวดฆราวาสว่าตาม)

อิมานิ มะยัง ภันเต ภัตตานิ
สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ
โธณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ
อิมานิ ภัตตานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ นิพพานายะ จะฯ

คำแปล (ศาสนพิธีกรนำสวดฆราวาสว่าตาม)

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย
ภัตตอาหาร พร้อมด้วยบริวารทั้งหลายเหล่านี้
แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับ ภัตตอาหาร, พร้อมด้วย
บริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์
เพื่อความสุข เพื่อมรรคผลนิพพาน แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย
ตลอดกาลนานเทอญ.

คำถวายเครื่องไทยธรรม (ศาสนพิธีกรนำสวดฆราวาสว่าตาม)

อิมานิ มะยัง ภันเต จะตุปัจจะยาทีนิตถิ
สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ
โธณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ
อิมานิ จะตุปัจจะยาทีนิตถิ สะปะริวารานิ
ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง, หิตายะ สุขายะ
นิพพานายะ จะฯ

คำแปล (ศาสนพิธีกรนำสวดฆราวาสว่าตาม)

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย,
เครื่องไทยธรรม, มีปัจจัยสี่เป็นต้น, พร้อมด้วยบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แด่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์,
จงรับ, เครื่องไทยธรรม, มีปัจจัยสี่เป็นต้น, พร้อมด้วยบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย,
เพื่อประโยชน์, เพื่อความสุข, เพื่อมรรคผลนิพพาน, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนานเทอญ.

ให้เลือกสวดบทใดบทหนึ่ง ระหว่างคำถวายสังฆทานหรือถวายเครื่องไทยธรรม

*เครื่องไทยธรรม คือ วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่สมควรถวายแก่พระสงฆ์ ได้แก่ ปัจจัย 4

*สังฆทาน คือ วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่พระสงฆ์ใช้สอยได้

ศาสนพิธีกรเชิญผู้บริหาร คณาจารย์ แขกผู้มีเกียรติ ร่วมถวายเครื่องไทยธรรม

ผู้ช่วยศาสนพิธีกรนำเครื่องกรวดน้ำ ไปวางหน้าโต๊ะท่านประธาน

บทกรวดน้ำ (พระสงฆ์สวด)

ยะถา วาริวะหา ปุรา ปะริปุเรนติ สาคะรัง
เอวะเมวะ อีโต ทินนัง เปตานัง อุปะกัปปะติ
อิฉฉิตัง ปัตถิตัง ตุมหัง
ชิปปะเมวะ สะมิชณะตุ
สัพเพ ปุเรนตุ สังกัปปา
จันโท ปิณณะระโส ยะถา
มะณิ โชติระโส ยะถา ฯ

บทอนุโมทนาธรรมภาคาถา (พระสงฆ์สวด)

สัพพีติโย วิวัชขันตุ
สัพพะโรโค วินัสสะตุ
มา เต ภาวัตวันตะราโย
สุขี ทีฆายุโก ภาวะ ฯ
อะภิวาทะนะสีลิสสะ
นิจัจัง วุฑฒาปะจายีโน
จัตตาโร ธัมมา วัฑฒันติ
อายุ วัณโณ สุขัง พะลัง ฯ

บทสวด ภาวะตุ สัพ พ (พระสงฆ์สวด)

ภาวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะทเวตะตา
สัพพะพุทธานุภาเวนะ สะทา โสตถิ ภาวันตุ เต
ภาวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะทเวตะตา
สัพพะธัมมานุภาเวนะ สะทา โสตถิ ภาวันตุ เต
ภาวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะทเวตะตา
สัพพะสังฆานุภาเวนะ สะทา โสตถิ ภาวันตุ เต ฯ

กราบลาพระ

บทอาราธนาพระรัตนตรัย (ศาสนพิธีกรและฆราวาสสวดพร้อมกัน)

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภาวะะวา
พุทธัง ภาวะะวันตัง อะภิวาเทมิ (กราบ)
สวากขาโต ภาวะะวะตา ธัมโม
ธัมมัง นะมัสสามิ (กราบ)
สุปะฏิปันโน ภาวะะวะโต สวากะสังโฆ
สังฆัง นะมามิ (กราบ)

ในขณะที่พระจะลงมาจากอาสนะ
ผู้ถือชั่งน้ำมนต์เดินตามพระองค์ประธาน
พระองค์รองจะนำสวด 1 บท จนประพรมน้ำมนต์เสร็จ

จบพิธี

เรียบเรียงข้อมูลจากการจัดโครงการพัฒนาบุคลากรสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ :
อบรมดำเนินงานพิธีการทางศาสนา “บทสวดมนต์ในศาสนพิธี”